

ISSN 2523-4625

МІЖРЕГІОНАЛЬНА
АКАДЕМІЯ УПРАВЛІННЯ ПЕРСОНАЛОМ

МАУП

НАУКОВІ ПРАЦІ МАУП

Серія
ПОЛІТИЧНІ НАУКИ

Випуск 1 (55)
2018

Засновано 2001 року
Видання виходить 4 рази на рік

Київ
ДП “Видавничий дім “Персонал”
2018

УДК 330-339; 321.7; 159.9
ББК 65.9(4УКР)29-2я43

Редакційна колегія

Курко М. Н., д-р юрид. наук, проф. — головний редактор
Головатий М. Ф., д-р політ. наук, проф. — заступник головного редактора
Ігнатченко А. А., канд. техн. наук — відповідальний редактор

Антонюк О. В., д-р політ. наук, проф.,
Бабкіна О. В., д-р політ. наук, проф.,
Бідзюра І. П., д-р політ. наук,
Варзар І. М., д-р політ. наук, проф.,
Воронін В. М., д-р іст. наук,
Головатий М. Ф., д-р політ. наук, проф.,
Мєлков Ю. О., д-р філос. наук, доц.,
Перегуда Є. В., д-р політ. наук, проф.,
Піляєв І. С., д-р політ. наук,
Попов В. Ж., д-р іст. наук, проф.

Рекомендовано до друку Вченою радою Міжрегіональної Академії управління персоналом (протокол № 6 від 27 червня 2018 р.)

Видання індексується Google Scholar

Наукові праці МАУП. — Серія : Політичні науки. — 2018. — Вип. 1 (55) / [редкол.: М. Н. Курко (голов. ред.) та ін.]. — Київ : МАУП, ДП “Вид. дім “Персонал”, 2018. — 98 с.: іл. — Бібліогр. у кінці ст. — Виходить 4 рази на рік.

У збірнику наукових праць публікуються статті науковців, які займаються проблемами розвитку політології.

Для науковців, викладачів, студентів, а також усіх, кого цікавить розвиток науки в Україні.

Збірник “Наукові праці МАУП” (Серія “Політичні науки”) за наказом Міністерства освіти і науки України визнано як фахове видання з політичних наук (наказ МОН № 326 від 04.04.18 дод. 9).

ББК 65.9(4УКР)29-2я43+67.9(4УКР)я43

© Міжрегіональна Академія управління персоналом (МАУП), 2018
© ДП “Видавничий дім “Персонал”, 2018

ЗМІСТ

Відомості про авторів	4
Мелков Ю. О., Бідзюра І. П.	
<i>Наукова культура та виклики академічної доброчесності.....</i>	5
Гула Р. В.	
<i>Глобалізація і глобальне суспільство: комплекс наукових підходів.....</i>	24
Лісовський П. М., Лісовська Ю. П.	
<i>Актуальні питання міграційного капіталу в геополітиці: український та світовий виміри</i>	31
Піляєв І. С.	
<i>Сучасні ментально-ціннісні виклики реалізації європейського вибору України</i>	38
Бідзюра І. П., Бондаренко Н. О., Лук'янова М. О.	
<i>Феномен неповної сім'ї як глобальна соціально-педагогічна проблема</i>	45
Мартишин Д. С.	
<i>Вплив процесів глобалізації на розвиток соціальної думки Української Православної Церкви</i>	50
Бойко С. С.	
<i>Інноваційні аспекти розвитку сучасної вищої освіти як умова підвищення її ефективності: державно-управлінський аспект</i>	60
Каракасіди О. Ф.	
<i>Конституційно-правові та організаційні засади формування та поділу влади в сучасній Україні</i>	65
Марусіна О. С.	
<i>Парадигмальні особливості розвитку сучасної вищої освіти в контексті глобалізаційного світового та національних цивілізаційних процесів: теоретико-методологічне обґрунтування.....</i>	72
Маценко Є. В.	
<i>Теоретико-методологічні основи обґрунтування феномену “національна безпека” у контексті сучасного суспільного розвитку</i>	80
Шаповал К. І.	
<i>Соціально-політичні зміни в контексті політико-модернізаційних процесів.....</i>	85
АКАДЕМІЧНЕ ЕСЕ	91
Бідзюра І. П., Грабовенко Н. В.	
<i>Аналітика традиційного і модерного суспільства та її роль у формуванні професійних компетентностей у здобувачів вищої освіти</i>	91

О. С. МАРУСІНА

Міжрегіональна Академія управління персоналом, м. Київ

ПАРАДИГМАЛЬНІ ОСОБЛИВОСТІ РОЗВИТКУ СУЧАСНОЇ ВИЩОЇ ОСВІТИ В КОНТЕКСТІ ГЛОБАЛІЗАЦІЙНОГО СВІТОВОГО ТА НАЦІОНАЛЬНИХ ЦИВІЛІЗАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ: ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНЕ ОБҐРУНТУВАННЯ

Наукові праці МАУП. Серія Політичні науки, 2018, вип. 55(1), с. 72–79

Аналізуються теоретико-методологічні аспекти радикальних трансформацій вищої освіти у сучасному світі як на загальноцивілізаційному, так і національному рівнях з виокремленням спільного і особливого у цих неоднозначних процесах.

Актуальність означеної проблеми обумовлена тим, що у житті людства мабуть не знайти такої сфери суспільного буття, яка б не була одночасно і надто архаїчною, сталою і напрочуд рухливою, динамічною, особливо у сучасну епоху радикальних трансформацій суспільств, їх переходу від постіндустріального до інформаційного стану функціонування. Такою сферою нині є освіта, особливо вища, без якої прогресивний розвиток людини, великого соціуму взагалі важко уявити [4]. Такі процеси з вищою освітою і у вищій освіті також є не просто складними, але багато в чому і суперечливими. Розуміння їх сутнісних особливостей і становить актуальність цієї проблеми, викликає реальну потребу їх більш глибокого осмислення.

Важко однозначно визначити ступінь наукової розробки, осмислення проблем трансформацій сучасної вищої освіти. По-перше, підкреслимо, що питання концептуального розвитку вищої освіти, її інтеграції в європейський і світовий освітні простори, інноваційний характер модернізації тощо — предмет глибокого дослідження учених багатьох країн світу. У сучасній Україні це предмет розгляду, насамперед, таких дослідників — філософів, істориків, соціологів, педагогів, культурологів, як В. Андрущенко, В. Астахова, В. Бебик, І. Бех, В. Биков, В. Білецький, І. Вакарчук, М. Головатий, Д. Дзвінчук, А. Джуринський, М. Згуровський, І. Квітка, К. Корсак, В. Кремень, В. Куширець, В. Луговий, М. Лукашевич, О. Навроцький, С. Ніколаєнко, Н. Ничкало, В. Савельєв, А. Сохнич, І. Утюж, Н. Чернуха, В. Шинкарук та ін. Зрозуміло, що у різноманітній проблематиці освіти треба насамперед виокремлювати: історико-філософський аспект освіти (В. Кремень), глобалістичні та національні аспекти освіти (В. Андрущенко, В. Савельєв); соціологічні проблеми осві-

ти (М. Лукашевич); методологічні освітянські тенденції і проблеми в освіті (В. Корсак); менеджмент та інновації в освіті (Н. Чернуха, В. Луговий) і т. ін.

У контексті цієї статті варто особливо виділити спеціальну літературу, в якій розглядаються проблеми ефективності модернізації сучасної вищої освіти. За рубежом — це праці Л. Бернара, П. Блума, Р. Ганьє, П. Гудмана, Ф. Клейна, А. Комбаса, А. Маслоу, Ж. Мансо, Ч. Фіна, Дж. Холта та ін., а в Україні — праці А. Алексюка, Л. Карамушки, Н. Мосейчука, С. Пальчевського, М. Фіцула та ін.

Водночас на тлі великого кола спеціальної наукової літератури, в якій розглядаються проблеми модернізації сучасної, особливо вищої освіти, все ще бракує цілісних, комплексних наукових праць синергетичного характеру, чим і викликана поява даної наукової розвідки. Сутнісний зміст цієї проблеми виглядає так.

Для найповнішого і найглибшого усвідомлення сутнісних характеристик і особливостей освіти загалом варто брати до уваги, що така освіта у ХХІ ст., за визначенням Т. Співак, існує у трьох формах: формальна освіта (школа, навчальний заклад, університет); неформальна освіта (домашня освіта, навчання на робочому місці); інформаційна освіта (навички, яких набувають у соціумі) [20, 190].

Безумовно, що найменше дослідженою на сьогодні є саме остання — інформаційна освіта, та і механізми її здобуття є досить складними у психологічному, педагогічному, комунікаційному та багатьох інших аспектах.

Певною мірою філософськи, однак досить влучно завдання вищої освіти у ХХІ ст. були визначені у ряді основоположних документів відомого, хоча і досить неоднозначно оціненого організаторами освіти, Болонського процесу. Так, у Великій хартії університетів (Болонья, Італія, 18 вересня 1988 р.) зазначалося: “Університети повинні забезпечити майбутнім поколінням освіту: виховання, що сприяло б справжній гармонії навколишнього середовища, та самого життя” [7, 7].

Глибоко усвідомлюючи те, що освіта, особливо вища, має бути найпотужнішим фактором суспільного розвитку, забезпеченням соціального прогресу, ініціатори Болонського процесу мали на меті забезпечити відповідні інтеграційні процеси в університетській освіті на всьому європейському континенті, потужно розвинути інноваційні процеси в освіті за рахунок впровадження кредитно-модульної системи навчання, максимально демократизувати університетське життя, розвинути автономію вузів та забезпечити в них широке самоврядування. З-поміж багатьох факторів, що радикально змінюють систему освіти, особливо вищої, у тому числі і в сучасній Україні, багато авторів, зокрема А. Куртакова, А. Дорошев [15], виокремлюють два основні: перехід до ринкової економіки і глобалізаційні процеси. У першому випадку виникає потреба радикального перегляду переліку та специфіки спеціальностей, що виникають у процесі переходу від планово-розподільчої до ринкової економіки. Глобалізаційні ж процеси, з одного боку, потребують інтеграції національної освітньої системи у світову, а з іншого — оптимізації саме національної освітньої системи з тим, аби вона забезпечувала і мобільність майбутнього

фахівця, і його автономність відповідно. Більшість фахівців переконані, що Україні слід переходити, головним чином, на європейські освітні стандарти, хоча “робити це слід комплексно, в тісній взаємодії між державою, вузами, бізнесом і суспільством, уміло поєднуючи збереження національної специфіки” [15, 42].

Нині модернізацію вищої освіти насамперед пов’язують із потребою забезпечення її більш високої якості. Часто йдеться про нову якість освіти, що має відповідати вимогам сучасного загальнолюдського, загальноцивілізаційного розвитку. Під “якістю вищої освіти” Азер Алієв, наприклад, розуміє “відповідність цілей і результатів вищої освіти сучасним соціальним вимогам, пов’язаним з переходом до демократичного, відкритого суспільства з ринковою економікою” [1, 126]. Таке визначення допустиме і цілком вірогідне.

Досить вдало пояснює феномен “якість освіти” В. Даниленко і Л. Карамушка, які наводять такі трактування [17, 145]:

- якість освіти як умова відтворення культурного і матеріального рівня життя суспільства, знань і досвіду соціального управління життєдіяльністю, якою володіє суспільство, як умови відтворення його самого (якість освіти у суспільстві);
- якість засвоєння предметних знань (якість навчання), тобто знань навчальних предметів, наукових дисциплін, що досліджувались у процесі навчання у тій або іншій освітній установі;
- якість особистості або якість освіти як розвиток здатності навчання і навченості;
- якість професійної підготовки, здатності вирішення професійних завдань (якість фахівця, кваліфікація), а нині — це відповідність вимогам компетентності й відповідальності.

Як відомо, ЮНЕСКО визначило ХХІ ст. — століттям освіти. Більше того, сучасна вища освіта нині розглядається як безперервний феномен, що супроводжує людину упродовж усього життя. Так, А. Нікуліна виокремлює три основні етапи розвитку неперервної освіти: перший — до середини 60-х років ХХ ст.; другий — закінчується у середині 70-х років ХХ ст.; третій — концепція неперервної освіти, що була висунута у 1972 р. ЮНЕСКО після опублікування відомої доповіді комісії під керівництвом Е. Фора [16]. Третій етап розвитку неперервної освіти триває і донині [11].

Термін “неперервна освіта” значною мірою асоціюється з терміном “освіта впродовж усього життя” і, за досить вдалим визначенням відомого російського дослідника О. П. Владислава, під такою освітою ми розуміємо “систематичну, цілеспрямовану діяльність по одержанню й удосконалюванню знань, умінь і навичок як у будь-яких видах загальних і спеціальних навчальних закладів, так і шляхом самоосвіти” [8, 33].

Важливо зазначити, що у багатьох країнах світу, але насамперед європейського континенту, неперервна освіта розглядається як індивідуальна і національна стратегія виживання й успішного функціонування у сучасній ринковій конкурентній економіці. Крім того, уряди багатьох країн бачать неперервну освіту і як специфічний засіб у боротьбі та подоланні безробіття [22, 87].

Сучасна освіта (зокрема вища) покликана забезпечити дійсно сталий суспільний розвиток. При цьому, як зазначає український учений М. Головатий, “у переважній частині країн світу, особливо у високорозвинених, освіта розглядається конче як особистісно-орієнтована, хоча і пов’язана в першу чергу із основними загальнолюдськими цінностями. Це також пов’язано із особистісним потенціалом окремо взятої людини” [9, 8].

Неабияку особливість сучасної освіти становить її полікультурність, оскільки “мета будь-якої освітньої системи, — підкреслює український філософ В. Кремень, — полягає у формуванні такого практичного світогляду людини, який би щонайкраще поєднував її професійну діяльність із загальними цивілізаційними цінностями, закладеними в основу цієї системи” [13].

Теоретичні основи полікультурності освіти закладалися ще у працях Г. Ващенка, В. Винниченка, Б. Гринченка, М. Драгоманова, І. Огієнка, С. Русова, В. Сухомлинського, Я. Чепити та багатьох інших видатних українських мислителів, педагогів, громадських діячів. Як зазначає сучасна українська педагог Н. Чернуха, “полікультурна освіта ґрунтується на неупередженості, взаєморозумінні, відсутності маніпулювання, усвідомленні й згоди з різноманіттям інших культур, релігій і мов, повазі до них” [21, 24]. Проблемою полікультурності освіти в Україні сьогодні предметно займаються І. Бех, Н. Васильєва, Т. Власенко, В. Доманський, М. Іванчук, В. Ільченко, І. Свитсунов, Н. Чернуха та ін. Серед них слід особливо виокремити докторську дисертацію І. Бахова на тему: “Тенденції розвитку полікультурної освіти у професійній підготовці фахівців Канади і США”, в якій освіта розглядається як консолідуючий, інтегративний фактор функціонування мультикультурних суспільств. Крім того, І. Бахов у ряді своїх попередніх працях з цієї тематики (див., наприклад, [5]), виділив і сформулював найпоширеніші підходи до розуміння сутності полікультурної освіти — це: акультураційний підхід (орієнтація на культуру переселенців); акультурований підхід (єднання культурного різноманіття); концепція культурних відмінностей (терпимість до чужого способу життя та поведінки) тощо [6]. Так чи інакше, однак досить влучними є твердження Г. Дмитрієва, що “студенти різних спеціальностей — майбутні фахівці повинні вміти працювати з різними у культурному відношенні людьми, правильно розуміти людську відмінність, бути толерантними до них, вміти встановлювати своїми особистими діями і словами культурний плюралізм в суспільстві” [10].

Парадигмальний розвиток освіти, особливо вищої, вимагає прискіпливого врахування основних функцій такої освіти. Фактично, на думку більшості дослідників цього аспекту означеної проблеми, таких функцій є три: людинотворча, технологічна, гуманістична [14, 349]. Домінуючою, найоб’ємнішою і фактично вирішальною була і залишається людинотворча функція, хоча, в епоху потужного розвитку інформаційних технологій, технологічна функція нині вийшла чи не на один рівень із людинотворчою. Складніше виглядає питання, що стосується гуманістичної функції, оскільки філософський, соціальний сенс сучасної освіти людства у ХХІ ст. став менше турбувати, ніж

раніше. Так, відомі українські фахівці у галузі вищої освіти В. Андрущенко і В. Савельєв безспідставно зазначають, що “головні сюжетні лінії сучасного дискурсу освітньої політики визначають проблеми освітнього врядування та комерціалізації освіти, головним чином вищої” [3, 12].

Відомий у світі Болонський процес, до якого у 2005 р. приєдналася і Україна, — це добровільна співпраця різних національних освітніх систем з метою підвищення ефективності вищої освіти в Європі загалом, зробити таку освіту максимально мобільною. Основними складовими цього процесу є: 1) запровадження кредитно-модульної системи освіти [2]; 2) уточнення та становлення стандартів національних систем вищої освіти [19]; 3) взаємне визнання результатів, термінів навчання, дипломів країнами-учасниками Болонського процесу [7]. Подібні, інтегративного характеру процеси у сфері вищої освіти мають місце і в інших регіонах світу.

Оскільки вектор розвитку, модернізації вищої освіти України сьогодні багато в чому зорієнтований на країни Європи, на специфіку саме Болонського процесу, слід бодай коротко схарактеризувати модернізацію вищої освіти в нашій державі. Це виглядає так. Указом Президента України від 17 квітня 2002 р. № 347/2002 було затверджено Національну доктрину розвитку освіти в Україні. “Актуальним завданням, — зазначається у загальних положеннях доктрини, — є забезпечення доступності здобуття якісної освіти протягом життя для всіх громадян та подальше утвердження її характеру” [7, 7]. Крім того, у доктрині зазначалося, що “в Україні повинні забезпечуватися прискорений, випереджальний інноваційний розвиток освіти, а також створюватися умови для розвитку, самоствердження та самореалізації особистості протягом життя” [7].

Відтак, принципового характеру щодо сутності розвитку освіти в Україні, згідно доктрини, мали би набути:

1) доступність здобуття якісної освіти. Враховуючи різницю між можливостями вчитися молоді в селі і місті, нерівномірність розміщення навчальних закладів, така потреба постає як надто актуальна;

2) прискорений, випереджальний інноваційний розвиток освіти. Йдеться про те, щоб освіта забезпечувала підготовку фахівців для тих спеціальностей і категорії робіт, які лише з часом будуть затребувані суспільним виробництвом. Щодо інноваційного аспекту, то йдеться про використання новітніх, найбільш прогресивних навчальних технологій, пов’язаних з інформатизацією, комп’ютеризацією суспільств тощо;

3) самоствердження, самореалізація особистості впродовж усього життя. У світі, особливо у високорозвинених країнах, давно виникла потреба забезпечити навчання людини постійно, впродовж усього життя. За такими моделями головним чином розвиваються моделі системи вищої освіти у провідних інформаційних суспільствах світу.

За визначенням українського ученого К. В. Корсака, забезпечити таку освіту для сучасних поколінь може саме ноопедагогіка. “Ноопедагогіка, — пише він, — пристосована для потреб ноосупільства, наука про індивідуалізоване формування і виховання, навчання та надання професії згідно з природними

здатками кожному представнику нових поколінь із подальшим супроводом у їх активному житті” [12, 9].

Зрозуміло, що стан радикальної трансформації вищої освіти в сучасній Україні значною мірою залежить від характеру й особливостей державного і громадського управління такою освітою. При цьому слід зазначити, що радикальне переформатування управління системою вищої освіти в Україні нині суттєво гальмується тим, що колишня, радянська модель вищої освіти базувалася на найтіснішому поєднанні освіти і науки при одночасному її від’єднанні у систему Національної Академії наук України. “Зробити це (відновити “справжні дослідницькі університети”), — доречно пише С. Павлюк, — заважає не тільки розкол між вищою школою і сектором наукових досліджень, а й майже повна “секретизація” наук в СРСР та їхнє воєнне спрямування” [18, 96].

До основних висновків щодо означеної наукової проблеми варто віднести:

1. Сучасна вища освіта радикально трансформується залежно від докорінних соціальних змін, викликаних процесами глобалізації і національної модернізації держав. У центрі цих процесів, викликаних також переходом на нові, ринкові моделі господарювання знаходиться сутнісний сенс освіти, її людиноцентричний характер, потреба забезпечити відповідний освітньо-професійний розвиток людини, забезпечити сталий розвиток суспільств.

2. Центральними ознаками, характеристиками сучасної вищої освіти є її якість, інноваційність, безперервність упродовж усього життя людини, полікультурність, що забезпечує сталий розвиток мультикультурних суспільств.

3. Розвиток вищої освіти у сучасній Україні детермінований світовою, європейською практикою освітньої, професійної підготовки людини. Поряд з інтеграційними процесами, вища освіта в Україні має розвиватися з урахуванням власної національної практики та досвіду, забезпечуючи: доступність і демократизм в освіті, прискорений інноваційний розвиток вищої освіти, навчання та всебічний розвиток особистості впродовж усього життя.

Джерела

1. *Азер Алієв*. Менеджмент в освіті: проблеми та перспективи // Освіта у XXI столітті: шляхи розвитку: зб. наук. пр.; вип. 3: Матеріали III Міжнар. наук.-практ. конф. “Ціннісні пріоритети освіти у XXI столітті: формування міжкультурної комунікації”, 24 травня 2011 р. К.: ДП “Вид. дім “Персонал”, 2010. С. 124–128.
2. *Андрусь О.* Модельно-проектувальний комплекс: освітнє завдання та методологічна основа // Вища освіта України. 2004. № 1. С. 97–98.
3. *Андрущенко В. П., Савельєв В. Л.* Освітня політика (огляд порядку денного). К.: МП “Леся”, 2010. 368 с.
4. *Байдєнко В. И.* Мировые и европейские тенденции развития высшего образования. М.: Просвещение, 2004. 232 с.
5. *Бахов І. С.* Інтеграційні процеси у сучасному полікультурному освітньому просторі // Освіта у XXI столітті: шляхи розвитку: зб. наук. пр.; вип. 4: Матеріали IV Міжнар. наук.-практ. конф. “Ціннісні пріоритети освіти у XXI столітті: Європейський вектор розвитку”, 23 травня 2012 р. К.: ДП “Вид. дім “Персонал”, 2010. С. 46–51.

6. *Бахов І. С.* Тенденції розвитку полікультурної освіти у професійній підготовці фахівців Канади і США: монографія. Київ. Центр уч. л-ри, 2017. 420 с.
7. *Болонський процес: Документи / уклад.: З. І. Тимошенко, А. М. Грехов, Ю. А. Гапон, Ю. І. Палеха.* К.: Вид-во Європ. ун-ту, 2004. 169 с.
8. *Владиславлев А.* Непрерывное образование. Проблемы и перспективы. М.: Основы, 1978. 178 с.
9. *Головатий М. Ф.* Цивілізаційні та національні вектори освітнього простору України у сучасну добу // *Освіта у XXI столітті: шляхи розвитку: зб. наук. пр.; вип. 4: Матеріали IV Міжнар. наук.-практ. конф. "Ціннісні пріоритети освіти у XXI столітті: Європейський вектор розвитку"*, 23 травня 2012 р. К.: ДП "Вид. дім "Персонал", 2010. С. 5–10.
10. *Дмитриев Г. Д.* Монокультурное образование. М.: Народное образование, 1999.
11. *Зинченко Г. П.* Непрерывное образование — веление времени. М.: Наука, 1988. 230 с.
12. *Корсак К. В.* Ноопедагогічна основа освіти для XXI століття // *Освіта у XXI столітті: шляхи розвитку: зб. наук. пр.; вип. 5: Матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. "Новітні освітні технології в контексті сучасних глобалізаційних та інтеграційних процесів"*, 10 жовтня 2012 р. К.: ДП "Вид. дім "Персонал", 2010. С. 6–9.
13. *Кремень В. Г.* Філософія національної ідеї. Людина. Освіта. Соціум. К.: Грамота, 2007. 576 с.
14. *Культурологічний словник / за ред. В. І. Рожка, О. В. Антонюка.* К.: НМАУ, 2004. 464 с.
15. *Куртакова А. О., Дорошев А. О.* Напрями модернізації вищої освіти в Україні // *Освіта у XXI столітті: шляхи розвитку: зб. наук. пр.; вип. 5: Матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. "Новітні освітні технології в контексті сучасних глобалізаційних та інтеграційних процесів"*, 10 жовтня 2012 р. К.: ДП "Вид. дім "Персонал", 2010. С. 40–43.
16. *Нікуліна А.* Неперервна освіта керівних тв. Інженерно-педагогічних працівників ПТНЗ // *Професійно-технічна освіта.* 2003. № 4. С. 51–53.
17. *Освітній менеджмент / за ред. Л. Даниленко, Л. Карамушки.* К.: Шк. світ, 2003. 400 с.
18. *Павлюк С. В.* Зміни визначальних впливів на Університети Європи // *Освіта у XXI столітті: шляхи розвитку: зб. наук. пр.; вип. 5: Матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. "Новітні освітні технології в контексті сучасних глобалізаційних та інтеграційних процесів"*, 10 жовтня 2012 р. К.: ДП "Вид. дім "Персонал", 2010. С. 96–98.
19. *Петренко В. Л.* Стандарти вищої освіти у контексті Болонського процесу: історія, сучасний стан, перспективи (до 10-річчя впровадження стандартів вищої освіти в Україні) // *Болонський процес в Україні. Проблеми освіти.* Вип. 45. ч. 1. С. 66–103.
20. *Співак Т. М.* Основні напрями розвитку сучасної освіти // *Освіта у XXI столітті: шляхи розвитку: зб. наук. пр.; вип. 5: Матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. "Новітні освітні технології в контексті сучасних глобалізаційних та інтеграційних процесів"*, 10 жовтня 2012 р. К.: ДП "Вид. дім "Персонал", 2010. С. 189–194.
21. *Чернуха Н. М.* Інтеграційна складова трансформаційних процесів у освіті // *Освіта у XXI столітті: шляхи розвитку: зб. наук. пр.; вип. 4: Матеріали IV Міжнар. наук.-практ. конф. "Ціннісні пріоритети освіти у XXI столітті: Європейський вектор розвитку"*, 23 травня 2012 р. К.: ДП "Вид. дім "Персонал", 2010. С. 24–28.
22. *Bollag B.* In Europe, workers and professionals head back to the classroom // *The chronicle of higher education.* N.U., 1999. September. XLVI. № 2. P. 87–88.

Марусіна О. С. Парадигмальні особливості розвитку сучасної вищої освіти в контексті глобалізаційного світового та національних цивілізаційних процесів: теоретико-методологічне обґрунтування. Парадигмальні особливості розвитку сучасної вищої освіти обумовлені загальносвітовими і національними соціально-економічними, політико-духовними й інноваційно-інтеграційними процесами, осмислення яких постає як важливе теоретико-методологічне завдання.

Marusina E. S. Paradigmatic features of the development of modern higher education in the context of globalization of world and national civilizational processes: the theoretical and methodological justification. Paradigmatic features of the development of modern higher education are due to global and national socio-economic, political-spiritual and innovation-integration processes, the comprehension of which is the most important theoretical and methodological task.

Марусина Е. С. Парадигмальные особенности развития современного высшего образования в контексте глобализационного мирового и национальных цивилизационных процессов: теоретико-методологическое обоснование. Парадигмальные особенности развития современного высшего образования обусловлены общемировыми и национальными социально-экономическими, политико-духовными и инновационно-интеграционными процессами, осмысление которых является важнейшей теоретико-методологической задачей.

Надійшла 14 травня 2018 р.